

Betreft: Advies bij de notitie Handhaving binnen de Participatiewet

Datum: 25-06-2024

Geacht college,

Op 8 mei is ons ambtelijk gevraagd een advies uit te brengen over de notitie Handhaving binnen de Participatiewet. Er is daarbij een ambtelijke toelichting gegeven over de achtergronden. Wij gaan ervan uit dat het college dit stuk rijp vindt voor advisering door de PAR en beschouwen dit als een bestuurlijke adviesaanvraag.

Binnen de PAR is stevig over het stuk gediscussieerd. Uitkomst daarvan is dat de uitvoering van deze notitie vraagt om een Plan van Aanpak. Daarin kan worden vastgelegd hoe de gemeente handhaving gaat uitvoeren en hoe aan de beleidsuitgangspunten inhoud zal worden gegeven. In de discussie intern is zelfs geopperd het stuk voor kennisgeving aan te nemen.

Wij geven u hierbij advies over een aantal aspecten.

Maatschappelijke ontwikkelingen bepalen de achtergrond van handhaving. Daarbij springt de toeslagenaffaire eruit. Daaruit vallen veel lessen te trekken. Lessen in eerste instantie bedoeld voor de rijksoverheid maar ook voor vergelijkbare werkwijzen binnen de gemeente. In de notitie wordt dit aangetipt. Een van die lessen is dat het werken met algoritmen veel gevaren in zich draagt over hoe mensen worden benaderd, welke mensen eruit gepikt worden en het vervolg. Binnen Waddinxveen zijn ook slachtoffers van de toeslagenaffaire. Sterker nog: de gemeente biedt ondersteuning aan slachtoffers van de Toeslagenaffaire. In de notitie Handhaving wordt daaraan niet gerefereerd, laat staan dat, hoe vaag ook, wellicht van die ervaringen melding wordt gemaakt.

In algemene zin wordt niet aangegeven hoe en op welke manier bij het traject van handhaving sprake is van clientondersteuning.

Er is landelijk volop discussie over bestaanszekerheid. We moeten nog maar afwachten waar deze discussie toe leidt, maar onderzoek toont aan dat de inkomensongelijkheid en de armoede toeneemt. De gemeente heeft een aantal vangnetmaatregelen ter beschikking om mensen te helpen. Handhaving binnen de Participatiewet richt zich op hen die in een uitkeringssituatie zitten. Maatregelen moet uiteraard passen binnen goede dienstverlening door de gemeente, maar vraagt uit oogpunt van ondersteuning van de doelgroep van de Participatiewet extra zorgvuldigheid. In de beleidsnotitie worden hoogstens aanzetten gegeven van hoe het zal gaan, maar concreet is het niet.

Landelijk en ook in Waddinxveen speelt het probleem van de onderbenutting van regelingen. Mensen doen om allerlei redenen geen beroep op regelingen. Angst voor mogelijke gevolgen als een beroep wordt gedaan op regelingen blijkt uit onderzoek een rol te spelen. Onderbenutting en het voorkomen van oneigenlijk gebruik van regelingen zijn twee zijden van dezelfde medaille. Voorlichting in de breedste zin van het woord kan bijdragen aan de oplossing.

Misbruik van uitkeringen moet uit oogpunt van rechtvaardigheid en ook om draagvlak en middelen te houden om mensen die het echt nodig hebben, worden voorkomen. Maatwerk is daarvoor nodig. Deze twee pijlers van de notitie worden door de PAR onderschreven.

Bij de definitie van wat handhaving is, is aangegeven dat het doel is om normconform gedrag te bewerkstelligen. Hier komen normstelling en maatwerk mogelijk met elkaar in conflict. Dit lijkt een

methodische, theoretische discussie maar is dit niet. Van de gemeente mag worden verwacht dat ze transparant volgens zo veel mogelijk van tevoren vastgestelde protocollen werkt.

In de notie wordt enerzijds aangegeven dat er maatwerk wordt geleverd maar bij de in te zetten maatregelen wordt dat niet zichtbaar. Er worden ook geen criteria aangegeven op basis waarvan wordt bepaald welke maatregelen worden genomen

In de notie wordt gesproken over een huisbezoekprotocol. Die is niet aangetroffen. Naar onze mening dient dat een integraal deel van de notitie te zijn en dus ook een onderdeel van de besluitvorming. We proberen ons voor te stellen welke impact het heeft, als op een zeker moment door functionarissen wordt aangebeld op zoek naar aanwijzingen voor misstanden. Dat maakt forse indruk op de bewoners inclusief mogelijke kinderen en op de omgeving. Een dergelijk huisbezoek krijgt snel het karakter van een inval. De invloed op de buurt kan groot zijn. De benodigde transparantie is niet uit de notitie te halen.

Voor het heimelijk waarnemen en het buurtonderzoek bestaan geen protocollen. Het is niet duidelijk waarom dit zo is en of deze instrumenten buiten het beleid worden gehouden. Dit draagt niet bij aan een transparant optreden en doet afbreuk aan het centraal stellen van de inwoner.

Voorlichting over rechten en plichten in het kader van de Participatiewet is het begin van duidelijke verhoudingen tussen gemeente en inwoner. In dit stuk wordt niet aangegeven hoe dat gaat, wanneer informatie gegeven wordt. In dit kader verdient het aanbeveling een centrale medewerker aan te wijzen waar de inwoner met zijn vragen terecht kan en waar hem verteld kan worden wat te doen als de persoonlijke omstandigheden mogelijk veranderen.

Ons is opgevallen dat in de notitie geen melding wordt gemaakt van de instrumenten die de gemeente heeft om maatwerk te bewerkstelligen. Er is ondersteuning in de vorm van cliëntondersteuning voor de inwoner die met de Participatiewet te maken krijgt. Ook de Vertrouwenspersoon, die hierin een rol zou kunnen spelen wordt niet genoemd.

De PAR richt zich op punten die tot verbetering van het beleidsdocument leiden waarmee de bewoner wordt benaderd. Wij willen hier niet onvermeld laten dat het door de gemeentebestuur uitgesproken vertrouwen waarmee de burger wordt benaderd, ons aanspreekt.

Verbetering in beleidsdocumenten is van groot belang, maar de uitvoering van beleid is nog belangrijker. De gehanteerde begrippen vertrouwen/bereikbaarheid/controle uitvoeren/ persoonlijk gesprek/huisbezoek stellen hoge eisen aan de mensen die het beleid moeten uitvoeren. Hiervoor is menselijk inzicht, ervaring en deskundigheid van het ambtelijk apparaat nodig.

De PAR komt derhalve tot de volgende adviezen:

Advies 1: *Stel een Uitvoeringsplan op waarin is opgenomen: de manier waarop voorlichting door wie gegeven wordt, hoe signalen over mogelijk misbruik worden opgepikt en omgezet worden in actie en op basis waarvan daartoe besloten wordt.*

Advies 2: *Stel protocollen op voor 'huisbezoek' en 'buurtonderzoek heimelijk waarnemen' en voeg die toe aan de notitie.*

Advies 3: *Vul deze notitie aan met de mogelijkheden van cliëntondersteuning, in laatste instantie de Vertrouwenspersoon.*

Volgens de afspraken in de nieuwe verordening van de Adviesraad Sociaal Domein worden onze adviezen voortaan mondeling toegelicht. Wij zullen hier graag tijd voor vrijmaken en wachten uw uitnodiging hiervoor af.

Met vriendelijke groet,
Aad van Holsteijn
Voorzitter Adviesraad Sociaal Domein